

USAID | **УКРАЇНА**
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА: КРОК ЗА КРОКОМ

Проект «Інклюзивна освіта: крок за кроком»

Підтримай себе - підтримай дитину:

путівник для батьків дітей з особливими потребами

Серія «Інклюзивна освіта: крок за кроком»

Київ 2015

Проект «Інклюзивна освіта: крок за кроком»
Всеукраїнський фонд «Крок за кроком»

Підтримай себе - підтримай дитину:

путівник для батьків дітей з особливими потребами

Серія «Інклюзивна освіта: крок за кроком»

УДК 373.3/.5].014.68(075)
ББК 74.205я72
ПЗ2

Автори: авторський колектив проекту «Інклюзивна освіта: крок за кроком».

Укладач: Софій Н. З.

Жодна частина цієї публікації не може бути відтворена в будь-якому вигляді та будь-якими засобами без попереднього письмового погодження з проектом «Інклюзивна освіта: крок за кроком».

Розроблення та видання путівника для батьків дітей з особливими потребами «Підтримай себе - підтримай дитину» здійснено в межах реалізації проекту «Інклюзивна освіта: крок за кроком» за фінансової підтримки Агентства США з міжнародного розвитку - USAID.

ПЗ2 Підтримай себе - підтримай дитину: путівник для батьків дітей з особливими потребами / Методичні матеріали / Авторський колектив проекту «Інклюзивна освіта: крок за кроком», - К.: ТОВ «Видавничий дім «Пляєди», 2015. - 34 с.
ISBN 978-966-2432-29-9

Путівник для батьків дітей з особливими потребами «Підтримай себе - підтримай дитину» призначений для батьків дітей з особливими потребами. У путівнику подано: поради для батьків з усвідомлення власних емоцій, пов'язаних з народженням дитини; інформацію щодо кроків з пошуку джерел можливої підтримки; основні документи міжнародного законодавства.

УДК 373.3/.5].014.68(075)
ББК 74.205я72

ISBN 978-966-2432-29-9

© Проект «Інклюзивна освіта: крок за кроком», 2015
© Всеукраїнський фонд «Крок за кроком», 2015

Зміст

ПЕРЕДМОВА	4
ВСТУП	5
ВИ ДІЗНАЛИСЯ, ЩО ВАША ДИТИНА МАЄ ОСОБЛИВІ ПОТРЕБИ	6
Перша звістка	6
Народження дитини	8
Поки ви у пологовому будинку	8
Перші тижні вдома	9
Встановлення діагнозу	10
РОЗПОВІДАЮЧИ ІНШИМ ПРО ВАШУ ДИТИНУ	11
Розповідаючи іншим дітям	12
Реагуючи на реакції інших людей	13
ЖИТТЯ ТРИВАЄ	14
Як отримати більше інформації	14
Що таке інклюзія	15
Це має бути заклад, в якому	15
Співпраця з фахівцями	16
ПОШУКИ ПІДТРИМКИ	18
Перепочинок та турбота про себе	18
Впливаючи на обставини	19
Сила слова у зміні сприйняття	21
Доречні запитання	23
«Сімейна лінза»	24
ПОШУК МОЖЛИВОСТЕЙ	27
Підтримуючи дитину	27
Прийняття рішень	29
ЗАКОНОДАВСТВО	30
Конвенція ООН про права людей з інвалідністю	30
Конвенція ООН про права дитини	32

ПЕРЕДМОВА

Інклюзивна освіта, або створення умов для навчання дітей з особливими освітніми потребами в системі загальної освіти, є не лише проявом демократичності українського суспільства, яке має забезпечувати права своїх громадян, а й міжнародним зобов'язанням держави, пов'язаним з ратифікацією Україною Конвенції ООН «Про права людей з інвалідністю». У Статті 24 «Освіта» цієї Конвенції зазначено, що держави-учасниці Конвенції мають впроваджувати інклюзивну освіту на всіх рівнях системи освіти.

Останнім часом чимало змін здійснено на цьому шляху як на рівні законодавства, так і на рівні практики: внесено зміни до основних Законів України щодо розвитку і впровадження інклюзивної освіти; створено умови для навчання дітей і молоді з особливими освітніми потребами на базі багатьох дошкільних, загальноосвітніх і вищих навчальних закладів, здійснюється підготовка педагогів до роботи в умовах інклюзивного освітнього середовища тощо. Водночас, багато викликів все ще постає на цьому шляху: брак ресурсів, досвіду, розуміння основних переваг цієї нової філософії освіти.

Саме на вирішення основних викликів, пов'язаних із забезпеченням одного з основних прав кожної людини – права на освіту, був створений проект «Інклюзивна освіта: крок за кроком», який впроваджувався впродовж 2013 – 2015 років Всеукраїнським фондом «Крок за кроком» за підтримки Агентства США з міжнародного розвитку – USAID. Загальною метою проекту було поліпшення умов отримання освіти для дітей з особливими освітніми потребами дошкільного і молодшого шкільного віку шляхом створення Інклюзивних ресурсних центрів, створених для забезпечення підтримки батькам дітей з особливими потребами та педагогам, які працюють з ними.

Такі Інклюзивні ресурсні центри (ІРЦ) були створені на базі психолого-медико-педагогічних консультацій у містах Вінниця, Київ, Рівне, Черкаси, а також на базі Інституту післядипломної педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка. Створені ІРЦ надають методичну, інформаційну, консультаційну підтримку батькам дітей з особливими потребами та педагогам, які працюють з цими дітьми, а також обстоюють права цих дітей і їхніх батьків.

«Підтримай себе – підтримай дитину: путівник для батьків дітей з особливими потребами» є одним із ресурсів, розроблених в рамках проекту, що має на меті допомогти батькам дітей з особливими потребами: допомогти порадами щодо усвідомлення власних емоцій, пов'язаних з народженням дитини; інформацією щодо кроків з пошуку джерел можливої підтримки; основними документами міжнародного законодавства тощо.

Ми сподіваємось, що ця публікація зможе допомогти батькам ще раз усвідомити, що народження кожної дитини – це величезне щастя для усіх батьків. Народження дитини з особливими потребами не є винятком, лише потребує певних додаткових знань і зусиль щодо забезпечення цих потреб. Ми також віримо, що ці зусилля будуть винагороджені кожною посмішкою, кожним новим кроком і новим досягненням дитини – усім, що робить її унікальною і неповторною.

*З повагою,
директор Всеукраїнського фонду «Крок за кроком»
Наталія Софій*

ВСТУП

Ми, батьки, бачимо наших дітей як найцінніші коштовності, що з'явилися на світ та у нашому житті. Кожна мама чи тато підтвердять, що народження дитини – це найкраща подія у їхньому житті. Наші діти – джерело радості та численних можливостей дізнатися більше про їхній розвиток, про нас самих, про ті відчуття, які ми переживаємо, коли наші діти виростають.

Ми знаємо, що усі діти роблять свій унікальний внесок у життя, проявляючи свої таланти, чесноти та відповідаючи на виклики, що стоять на їхньому шляху. Можливо, коли ви читаете це, ви вже почули, що вашій дитині поставили діагноз, що у неї виявили порушення розвитку. Як і багато батьків до вас, ви переживаєте безліч різних почуттів. Можливо, ви вже усвідомили, що це створить додаткові виклики для вашої сім'ї. Усі ці почуття надзвичайно важливі. Мета цього посібника – допомогти вам справлятися з вашими емоціями більш ефективно.

Те, що мають знати усі батьки, – кожна дитина насамперед є дитиною, особистістю, а не «ярликом», який на неї нависли. Наші діти граються і навчаються так само, як і інші діти, хоча вони не завжди можуть це робити так само, як решта.

Для того, щоб реалізувати свій потенціал, вони потребують любові, вдячності, цінування і можливості навчатися і привносити свій унікальний внесок у життя.

Цей посібник створено у відповідь на потреби багатьох батьків дітей з особливими потребами і фахівців, які працюють з ними. Чимало людей висловили бажання мати такий путівник, який зекономить їхній час і зусилля, застереже від помилкових чи зайвих кроків. Знайти відповіді на запитання, які впливають на життя, – це для кожного завжди виклик. А для батьків – це подвійний виклик, оскільки ці відповіді впливатимуть і на життя дитини. Це так само є викликом і для фахівців.

За допомогою цього посібника більш досвідчені батьки, їхні друзі готові поділитися з вами своїми мудрістю та підтримкою. Багато батьків, які ділилися своїми порадами, ідеями, мають дітей різного віку з різними порушеннями розвитку. І хоча цей посібник пропонує чимало корисної інформації, хоча і не вичерпує відповіді на усі запитання, які у вас виникатимуть. Це лише початок.

Сподіваємося, що цей ресурс буде корисним для вас. Ми бажаємо вам всього найкращого і ласкаво просимо до «сім'ї сімей»!

«Життя не завжди справедливе.

*Інколи ви можете загнати скабку,
спускаючись по райдузі».*

Черала Морген

ВИ ДІЗНАЛИСЯ, ЩО ВАША ДИТИНА МАЄ ОСОБЛИВІ ПОТРЕБИ

Перша звістка

Коли батьки дізнаються, що у дитини виявили порушення розвитку, їхні емоції можуть бути неочікуваними та надзвичайно тяжкими. Всі ми реагуємо по-різному, навіть якщо готові до цього. Однак, зазвичай, більшість батьків переживають емоції, описані нижче:

- *Заперечення:* «Все добре. Це відбувається не зі мною (не з нами). З дитиною все нормально».
- *Злість:* «Це несправедливо! Чому це трапилось зі мною (з нами)? Це його (її) провина. Вони не розуміють, що вони говорять».
- *Бажання «поторгуватись»:* «Я зроблю все, що завгодно, якщо ви зможете змінити щось, вилікувати це...».
- *Депресія:* «Я у відчаї, я не бачу жодного сенсу щось робити далі - це все одно нічого не змінить».
- *Прийняття:* «Все буде добре. Ми не можемо змінити цього. Подумаймо, що ми можемо зробити. Давай дізнаємось більше».

Ці п'ять етапів не завжди відбуваються послідовно і не обов'язково, що всі батьки їх переживають. Проте, дослідження свідчать: щонайменше два з них проходять усі люди, які зазнали втрати у житті.

Ви можете відчувати й інші емоції:

- *Шок* - найпоширеніша реакція батьків після того, як лікарі повідомили діагноз. Інтенсивність цієї реакції залежить від того, наскільки батьки підготовлені до такої інформації.
- *Страх* - може бути страх діагнозу, страх невідомого чи страх за майбутнє. Батьків поглинає безліч запитань стосовно того, як цей діагноз вплине на дитину, сім'ю, їхнє життя. Впевненість у власних батьківських спроможностях може значною мірою похитнутися.
- *Печаль* - почуття, яке переживає більшість батьків. Почуття суму і розчарування від того, що дитина буде не такою, як всі, не буде здорова.
- *Розчарування* - приходить, коли видно виходу із ситуації, що склалася; коли відомо про існуючі можливості, які, однак, не реалізуються достатньо швидко.
- *Почуття провини, сорому та злості* - притаманні багатьом батькам, які можуть переживати з приводу того, як оточуючі (родина, друзі, знайомі) сприймуть цю інформацію. Зазвичай, ці почуття супровод-

жуються почуттям безпорадності.

Усі ці почуття можуть виснажувати, примушувати відчувати безсилля. Ви можете відчувати, що втратили контроль над ситуацією, над своїм життям, тягар відповідальності, що впав на вас.

Як бути? Кожен з вашого оточення пропонує поради, намагається втішити. З'являється величезна кількість інформації, яку необхідно осягнути. Це також може призвести до стресу, безсонних ночей, погіршення самопочуття тощо.

Те, чи будете ви відчувати згадані емоції, залежить від вашого минулого досвіду, переконань і ставлень. Обставини кожної сім'ї відрізняються від інших. Якщо ви чи ваша сім'я маєте досвід спілкування з людьми з особливими потребами, це може допомогти у вашій ситуації, або ж навпаки.

Переживання подібних емоцій є частиною періоду пристосування. Пристосування до ситуації, відмінної для кожного, потребує певного часу, аби відчувати відносну стабільність. З часом, за підтримки інших, сім'я віднайде власну силу впоратися із ситуацією. З часом родини концентрують увагу та енергію на пошуку того, що їм потрібно, аби знову відчувати – вони роблять все можливе для своєї дитини.

Народження дитини

Більшість батьків чують від лікарів діагноз вже після того, як дитина народилася. Якщо ви почули діагноз ще до народження дитини, вам може бути складніше, оскільки ви ще не бачите свою дитину, не тримаєте її в руках, не можете повною мірою відчутти любов до неї.

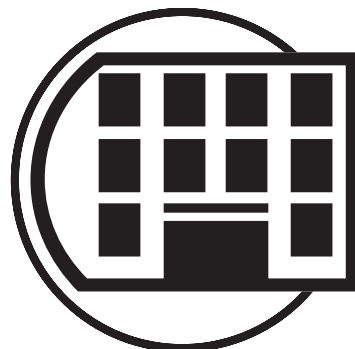
У цьому випадку корисно поговорити з сім'єю, яка має дитину з особливими потребами, зв'язатися з організацією, яка займається питаннями людей з особливими потребами.

Не існує універсальних рецептів як пережити цю ситуацію. Кожна людина, кожна сім'я робить це по-своєму.

Поки ви у пологовому будинку

Інформацію, що у вашої дитини є певні порушення розвитку, ви можете отримати ще у пологовому будинку. Усвідомити це важко, особливо беручи до уваги, що ви знаходитесь поза звичним оточенням. Пропонуємо кілька порад, які можуть бути корисними у цій ситуації:

- Намагайтесь, щоб вас не турбували. Чим більше ви матимете змоги побути з вашою дитиною, з рідними людьми, тим краще.
- Догляд за немовлям з порушеннями розвитку може бути складним і вам, ймовірно, знадобиться у цьому додаткова допомога. Необхідні терпіння для налагодження перших стосунків з вашим малюком.
- Трапляється, що медичний персонал не має спеціальних знань щодо порушень розвитку вашої дитини. Їхні прогнози можуть дуже різнитися – від оптимістичних до песимістичних. Пам'ятайте: вони висловлюють лише свою думку, що базується на їхніх індивідуальних знаннях і досвіді. Вам, можливо, знадобляться консультації інших фахівців.
- Під час перебування у пологовому будинку ви можете зустрітися з іншими фахівцями – психологами, соціальними працівниками та іншими. Скористайтесь цією можливістю, щоб отримати більше контактів та корисної інформації.

Перші тижні вдома

Повернувшись додому ви, ймовірно, захочете зустрітися з:

- медичною сестрою (лікарем) місцевої поліклініки;
- фахівцем служби раннього втручання;
- іншими батьки дітей з подібними діагнозами.

Інколи у дитини можуть бути інші медичні проблеми, пов'язані з певним порушенням. Під час зустрічі з цими та іншими фахівцями, намагайтесь отримати від них максимально вичерпну інформацію. Буде корисним, щоб під час таких зустрічей були присутні інші члени родини, які також зможуть задати додаткові запитання та записати інформацію. Крім цього, вони можуть надати вам моральну підтримку.

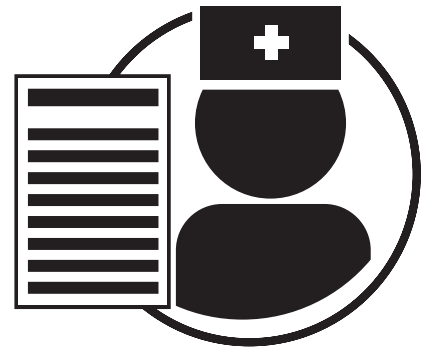

Люди з особливими потребами часто дивують і надихають інших своїм потенціалом та успіхами. Вони руйнують ілюзії інших людей стосовно себе, демонструючи, що є можливим, коли змінити фокус бачення. Не кожна людина має такий досвід.

Встановлення діагнозу

Встановлення діагнозу може відбутися і після того, як ви повернетесь з пологового будинку додому. Може минути кілька місяців або ж і років. Деякі порушення розвитку складно виявити одразу після народження дитини. На ранніх етапах розвитку малюка важко розпізнати розлади аутичного спектру, порушення когнітивного розвитку, м'язову дистрофію тощо.

Часто батьки або друзі можуть помітити, що «щось не так» з дитиною. Тому варто прислухатися до цих думок і проконсультуватися з фахівцем. Бувають ситуації, коли ви можете почути, що з дитиною все гаразд, проте ваша інтуїція підказуватиме зворотне. Тому важливо встановити точний діагноз.

Коли ви отримаєте точний діагноз, вас можуть охопити різні емоції. Долаючи їх, корисно розпочати збір інформації про існуючі послуги. Вони можуть знадобитись не лише дитині, а й особисто вам чи для іншим членам родини.

Попри все, намагайтеся залишатися позитивно налаштованими. Спілкуйтеся з людьми, які надихають вас і вселяють впевненість. Є багато батьківських груп підтримки, які регулярно зустрічаються, обмінюються інформацією про своїх дітей та підтримують один одного.

Якщо почуваєтеся комфортно, ви можете спілкуватися з іншими батьками через Інтернет, скапом, на форумах. В такий спосіб люди можуть ділитися з вами потрібною інформацією та підтримувати вас.

Збираючи інформацію з різних джерел, корисно поставити собі наступні запитання:

- Чи довіряєте ви цьому джерелу інформації?
- Якими критеріями ви користуєтесь, щоб відрізнити правдиву, достовірну інформацію?
- Що конкретно ви шукаєте? Чи шукаєте ви помічника, щоб допомагав впоратися з домашньою роботою, чи людину, яка підтримала б вас емоційно, надихаючі історії, матеріали досліджень, можливості долучитися до мережі, можливості отримати навчання - усю цю інформацію неможливо знайти і зрозуміти за один день.

Які ще запитання ви можете задати собі? Якщо ви не знаєте, поговоріть з кимось, хто може допомогти визначитися з додатковими запитаннями.

РОЗПОВІДАЮЧИ ІНШИМ ПРО ВАШУ ДИТИНУ

Перший крок - поділитися цією новиною. Ви маєте усвідомити та прийняти, що ця новина вплине на усю вашу родину. Насправді, це вплине на все ваше життя. Усвідомлення цього і використання «інклюзивної мови» від самого початку стане прикладом для інших сприймати відмінності з належною повагою.

Краще поділитися інформацією з іншими членами родини та друзями одразу, як ви дізналися про діагноз. Якщо ви отримали цю інформацію у пологовому будинку, можете

поділитись нею під час відвідування вас іншими членами сім'ї та друзями. Ймовірно, вони захочуть бути постійно поінформованими про стан здоров'я (вашого та дитини) після того, як ви залишите пологовий будинок.

Ось що рекомендують досвідчені сім'ї:

- Діліться інформацією, яку ви маєте і пояснюйте її, базуючись на тому, що знаєте. Поясніть, що все це нове для вас і вам потрібно багато чого ще дізнатись.
- Відповідайте на запитання інших. Відповідаючи на запитання, намагайтеся розвіювати міфи про людей з особливими потребами і підкреслювати цінність кожної людини.
- Дайте оточенню знати, що для вас ваша дитини є насамперед дитиною, а вже потім дитиною з особливими потребами.
- Корисно поділитися своїми емоціями з людьми, з якими ви відчуваєтеся в безпеці. Більшість батьків не прагнуть співчуття. Варто пояснити свою ситуацію, аби оточуючі краще зрозуміти, що саме ви відчуваєте.

Що таке «інклюзивна мова»?

Суспільство має подолати упередження і стереотипи. Вибір слів та образів, які допомагають сформувати позитивне ставлення, фокусуватиме увагу насамперед на людині, а не на її інвалідності.

«Інклюзивна мова»:

- Не називає більшість людей «нормальними», тим самим створюючи категорію «ненормальних» людей.
- Описує людей з особливими потребами, як активних членів суспільства: «Микола працює волонтером кожної неділі».
- Описує людей з точки зору їхніх інтересів та інших характеристик, а не за ознакою тих чи інших порушень розвитку: «У моєї доньки карі очі».

і темне волосся. Вона любить гратися з ляльками. У неї церебральний параліч і вона пересувається в інвалідному візку», а не «Моя донька прикута до інвалідного візка».

Розповідаючи іншим дітям

Якщо у вашій сім'ї є діти, дуже важливо розповісти їм про молодшого братика чи сестричку. Це має стати постійним процесом, оскільки ваш малюк проходитиме різні етапи розвитку. Усвідомлення цих особливостей старшими дітьми, допоможе їм стати захисником інтересів не лише вашого малюка, а й інших дітей з особливими потребами. Інформація, яку ви надасте дітям, допоможе краще зрозуміти особливості людей з особливими потребами, з якими вони зустрінуться у своєму житті.

Діти, які мають братика чи сестричку з особливими потребами, зазвичай набувають позитивного досвіду взаємодії. Цей досвід сприяє розумінню та прийняттю відмінностей і багатоманітності. Зростаючи, вони навчаються сімейної відповідальності, формують навички і чесноти, які будуть корисними в житті.

Водночас, слід пам'ятати, що інколи старші діти можуть негативно реагувати на те, що їх братик чи сестричка є дитиною з особливими потребами. Це відбувається тоді, коли вони відчують, що малюк забирає більшість вашої уваги. Потрібно намагатися, щоб усі діти відчували: батьки однаково люблять і цінують їх.

Реагуючи на реакції інших людей

Коли ви розповідаєте іншим людям (вашим друзям, колегам, сусідам, знайомим), що у вас дитина з особливими потребами, варто очікувати у відповідь змішані почуття. Деякі люди висловлюють свою підтримку і позитивне ставлення, інші відчують певний дискомфорт або реагують на цю інформацію в інший спосіб. Одні можуть демонструвати жалість, другим важко дібрати відповідні слова, розмовляючи з вами.

Вам слід з розумінням сприймати такі різні реакції, оскільки головна причина – недостатнє усвідомлення, що таке інвалідність, особливо, якщо люди ніколи з цим не зустрічалися у своєму житті. Прийняття відмінностей більш природне, якщо вони мали досвід взаємодії з людьми з особливими потребами.

Пропонуємо кілька порад, як сім'ї можуть відповідати на реакції інших людей:

- Реагуйте на сумнівні реакції інших людей максимально позитивно.
- Позитивно представляйте свою дитину. Говоріть про її здібності і про те, що вона може робити, замість того, аби розповісти чого дитина не може робити (поки що). Люди розумітимуть, що перед ними насамперед дитина, а не її інвалідність, дитина, яку потрібно любити і цінувати.
- Відмовляйтеся приймати жалість. Дайте знати, що вам це не потрібно і ви цього не бажаєте.
- Мати справу з різними реакціями людей – це нормально. Однак, ви можете почуватися у безпеці та комфортно з деякими людьми, які щиро розділяють вашу ситуацію.
- Не переймайтеся з приводу реакцій інших людей. Це нормально – бути різним. Усі люди різні, інвалідність – лише одна із характеристик багатоманітності.

Коли у відповідь на вашу інформацію ви почуєте: «Вітаю вас!», прийміть ці слова щиро, з відкритим серцем. Ви ще не раз будете бачити позитивні реакції людей так само, як і не дуже позитивні. Однак, дотримуючись балансу між ними, ви швидко зрозумієте, що ваша дитина – це подарунок долі.

ЖИТТЯ ТРИВАЄ

Як отримати більше інформації

Ви є найкращим експертом і захисником прав своєї дитини. Тому, володіти необхідною інформацією конче важливо. Якщо ви почали виконувати цю батьківську функцію, вам необхідно зібрати різну інформацію з багатьох питань. Ви потрібно дізнатися про існуючі послуги, які пропонують у місцевій громаді, про фахівців, які можуть бути корисними для вашої дитини та багато іншого.

Заохочуючи вас до пошуку різної інформації, ми також застерігаємо від можливого переобтяження надмірною інформацією. Як ми вже говорили раніше, ваша дитина - це насамперед дитина. Медичні та реабілітаційні послуги мають гармонійно чергуватися із з відпочинком та спільною грою на майданчику вашої дитини з іншими малюками. Надзвичайно важливо, щоб ваша дитина брала участь у тих самих видах діяльності, що й інші діти.

Багато батьків дітей з особливими потребами вважають: щоб належним чином захищати інтереси дитини, важливо бути поінформованими з багатьох питань. Зважте на такі поради:

- Врахуйте різні джерела інформації, щоб мати широке бачення ситуації, пов'язаної з особливими потребами вашої дитини, та як це може вплинути на її життя.
- Зберіть інформацію про те, як ви можете допомогти дитині розвиватися і зростати, навчатися, стати активним учасником життя місцевої громади.
- Дізнайтеся про послуги та підтримку, що надається державними і недержавними організаціями, і яка може знадобитись вашій дитині і вам.
- Додаткові ресурси:
 - Спілкування з іншими батьками, які мають подібний досвід.
 - Література для батьків дітей з особливими потребами.
 - Інтернет-сайти, які пропонують різну інформацію у друкованому та відео форматах.

Застерігаємо, що чимало джерел можуть містити застарілу інформацію, деяка інформація може викликати у вас некомфортні емоції та бентежити вас. Тому намагайтесь не переобтяжувати себе надмірною кількістю інформації.

Що таке інклюзія

Що таке інклюзія?

Інклюзія - це про ВСІХ нас.

Інклюзія - це жити повним життям.

Інклюзія - це вчитися жити разом.

Інклюзія цінує багатоманітність і розвиває спільноту.

Інклюзія - це про наші здібності, наші таланти і те, як ми ділимося ними.

Інклюзія - це не лише про інвалідність чи особливі потреби.

Те, що дітям з особливими потребами потрібна додаткова підтримка, не може стати причиною їх вилучення зі звичного оточення. Адже час від часу УСІМ дітям і дорослим потрібна додаткова підтримка. Інклюзія означає, що ваша дитина може мати доступ до усіх послуг, які існують за вашим місцем проживання, у тому числі й освітніх. Для дітей інклюзія - це можливість бути разом із сім'єю, друзями, сусідами, мати змогу відпочивати, гратися, навчатися з іншими дітьми своєї громади, брати участь у житті місцевої спільноти.

На що вам потрібно звертати увагу при виборі навчального закладу (дитячого садка, а потім і школи) для вашої дитини?

Це має бути заклад, в якому:

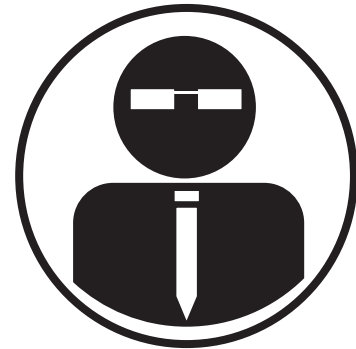
- Діти з особливими потребами активно залучені до усіх аспектів життя навчального закладу.
- Педагоги, працюючи з усіма дітьми (в тому числі і з особливими потребами), почувуються комфортно і компетентно.
- Ресурси навчального закладу (в тому числі й додаткові фахівці) використовуються ефективно і забезпечують потреби усіх дітей.
- Батьки є активними партнерами у прийнятті рішень, які стосуються їхніх дітей.
- Педагоги та батьки спільно відстоюють права дітей з особливими потребами.

Співпраця з фахівцями

Ви можете почати співпрацювати з різними фахівцями в різні періоди та в різний спосіб. Ці періоди (наприклад, народження дитини, усиновлення, початок відвідування дитячого садка та ін.) передбачають залучення до співпраці різних фахівців:

- медичних працівників;
- соціальних працівників;
- соціального педагога;
- спеціального педагога;
- психолога;
- інших спеціалістів.

Важливо, щоб ваші стосунки з фахівцями базувалися на взаємній повазі, довірі, відкритому спілкуванню. Адже саме батьки є головними учасниками у розвитку своєї дитини, в той час, як фахівці привносять у цей процес свої спеціальні знання і досвід.

Жодна дитина не з'являється на світ у комплекті з методичним посібником для батьків, тим паче дитина з особливими потребами. Часто стикаючись з багатьма викликами, перебуваючи у певній невизначеності, батьки, однак, сподіваються на краще і залишаються оптимістами. Водночас, зазвичай батьки вважають, що фахівці краще знають, чого потребує їхня дитина, тож бояться задавати запитання, особливо коли не зовсім розуміють, що говорить їм спеціаліст. Однак у співпраці з фахівцями надзвичайно важливо, щоб думки та ідеї батьків були почутими.

Трапляються ситуації, коли думки батьків і фахівців не збігаються. Ви можете не погоджуватися щодо окремих важливих питань. У виважених стосунках між батьками та фахівцями спірні питання вирішуються у процесі відкритого спілкування. Спільне бажання діяти в інтересах дитини та вирішувати всі суперечливі питання допоможе надавати необхідну для вашої дитину підтримку.

Попри добрі наміри у спілкуванні між батьками і фахівцями можуть виникати певні проблеми. Їх вирішення потребує певного часу або ж втручання третьої особи.

З кожним новим етапом розвитку дитини у вашому з'являтимуться нові фахівці, змінюючи попередніх. Це дасть вам змогу отримувати різні погляди щодо особливих потреб вашої дитини та приймати ефективні рішення щодо її підтримки.

Говорячи про співпрацю, варто відзначити співпрацю з іншими батьками чи батьківськими організаціями. Надзвичайно важливо мати можливість спілкуватися з іншими батьками про свої переживання, озвучувати запи-

тання, на які ви шукаєте відповіді. Інші батьки можуть заохочувати вас задавати різні запитання, відповідати на них і надавати поради. Пам'ятайте, жодна людина не володіє всією інформацією вичерпно.

Якщо ви спілкуєтесь з фахівцями з питань, в яких ви некомпетентні, наступні поради допоможуть у цьому процесі:

- Занотуйте все, що говорять спеціалісти, або прийдіть з кимось, хто це зробить для вас.
- Подумайте над усіма запитаннями, які вас турбують, ще до початку зустрічі з фахівцями.
- Заведіть папку чи журнал, що міститиме важливу інформацію, як наприклад: медичну історію вашої дитини, висновок психолого-медико-педагогічної консультації тощо.

Якщо ви не погоджуєтесь з думкою фахівця, цілком прийнятно сказати йому про це, а також озвучити причини. Якщо ви поінформовані про тип порушень розвитку вашої дитини, стиль навчання, якому вона надає перевагу, її стиль спілкування, ви зможете впевнено спілкуватися з фахівцями, спираючись на власний досвід. Ведення записів допоможе вам при зміні різних фахівців.

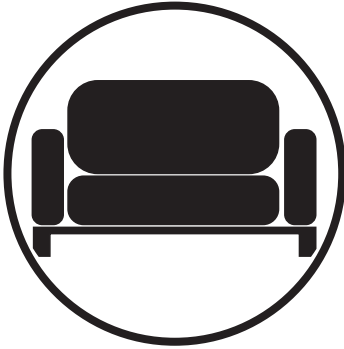
Запитайте себе:

- Якими навичками я володію, що знадобляться у спілкуванні з фахівцями?
- Яким чином я можу використати ці навички для підтримки та обстоювання інтересів моєї дитини?
- Які додаткові навички можуть мені знадобитися?
- Хто мені може допомогти розвинути ці навички?
- Що ми, як сім'я, можемо зробити, аби краще підготуватися до зустрічі з фахівцями?
- Чи розумію я, чого хочу для майбутнього моєї дитини?
- Чи є приклади інших батьків, які б я хотіла (ів) взяти за зразок?
- Які інші ресурси можуть стати мені у нагоді?

ПОШУКИ ПІДТРИМКИ

Перепочинок та турбота про себе

Перепочинок можна назвати «тимчасовим звільненням від щоденних обов'язків по догляду за дитиною» або короткостроковою перервою. Пошук та прийняття особистої підтримки або допомоги надзвичайно важливі для батьків дитини з особливими потребам. Це можна реалізувати в різний спосіб. Близькі друзі та інші члени родини можуть охоче запропонувати вам свою допомогу. Інколи люди не знають як вам запропонувати свою допомогу, тому інколи самотійно попросіть про неї. Наступні поради допоможуть у цьому:

- Подумайте про тих, кого ви знаєте, з ким ви відчуваєте себе у безпеці та комфортно. Це можуть бути ваші близькі друзі, хто може вільно запропонувати вам свою допомогу. Навіть коли ваші члени сім'ї чи друзі готові вам допомогти, вам особисто також потрібно до цього підготуватись. Подумайте над тим, якої саме підтримки ви потребуєте? Чи потрібно, щоб вам допомогли по догляду за дитиною, чи потрібно, щоб вас хтось вислухав і надав моральну підтримку, чи допоміг в інших питаннях? Часто люди сумніваються, пропонуючи свою допомогу, оскільки непокояться, що це може образити вас. Спростіть цю ситуацію - попросіть про конкретну допомогу.
- Знайдіть інших батьків з подібним досвідом. Це може бути найкращою підтримкою для вас. Батьки, у яких дитина старшого віку, ніж ваша, можуть поділитися своїми знаннями та досвідом вирішення різних проблем, першими успіхами своєї дитини. Інші батьки можуть поділитися баченням майбутнього для своєї дитини, яке є близьким до вашого, а також інформацією про різні послуги, які можуть бути корисними для вашої дитини та сім'ї. Інформацію про батьків можуть надати різні батьківські організації, у тому числі організації людей з особливими потребами. Контакти цих організацій ви також можете знайти наприкінці цього посібника.
- Приєднайтеся до батьківської організації. Багато батьків знаходять різну підтримку у таких організаціях, а також нових друзів, об'єднаних спільними інтересами.
- Підтримку, яку ми отримуємо від свого чоловіка чи дружини, важко переоцінити. Можливість спілкуватися один з одним у безпечному середовищі, ділитися своїми почуттями та тривогами, надіями та мріями, лише зміцнить ваші стосунки і сім'ю. Підтримка ваших сто-

сунків є надзвичайно важливою для підтримки вашої дитини. Не недооцінюйте цього!

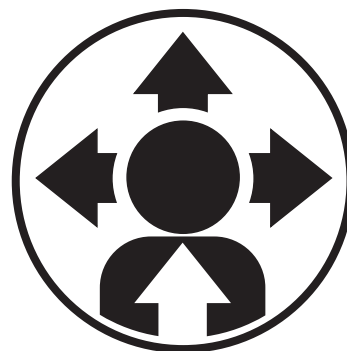
- Використовуйте наявні послуги, які можуть забезпечити вам певний перепочинок. Нажаль, трапляються випадки, коли родини переживали кризові ситуації, оскільки не могли впоратися з навантаженням. Не повторюйте ці помилки. Перепочинок може бути необхідним не лише для вас, а й для решти членів сім'ї.

Впливаючи на обставини

Діти приходять у наше життя по-різному:

- природне народження;
- усиновлення;
- як діти наших дітей (внуки);
- діти наших рідних;
- за несподіваних обставин.

Кожна людина у своєму житті може стикатися з несподіваними обставинами, які вона долає у власний спосіб. Кожна сім'я переживає появу дитини з особливими потребами по-різному також. Намагання трансформувати негатив ситуації у позитив не відбувається спонтанно. Це необхідно робити цілеспрямовано.

Щоб залишатися сильними потрібно практикуватися. Люди, які вам допомагають і надихають, можуть побачити ваші сильні сторони, на які варто спиратися. Такі ресурси як книги, інформація в Інтернеті тощо також пропонують розмаїту підтримку, щоб поглянути на ситуацію під іншим кутом.

Якщо ми сприймаємо щось як наше зобов'язання, це передається до нашого мозку і тоді він трансформує це переконання у реальність. Якщо ми змінимо наш погляд і подивимося на ситуацію під іншим кутом зору, то змінимо наше ставлення до ситуації і в цілому до життя. Ми можемо змінити наше сприйняття будь-чого.

Ентоні Робінс, «Безмежна сила», Нью-Йорк, 1987

Переосмислення вашого сприйняття налаштує вас на «одну хвилину» з вашою дитиною. Інтуїція може значною мірою допомогти у цьому. Переосмислення сприйняття може стосуватися переосмислення вашого життя. Це також потребує практики. З'ясувавши, на які запитання ви маєте відповісти, які проблеми маєте вирішити, ви досягнете певних результатів (знай-

дете потрібну людину, інформацію, книгу тощо).

Нижче ми пропонуємо ознайомитись з кількома історіями з досвіду переосмислення.

Історія №1

Мама немовляти, яке народилася з комплексними порушеннями розвитку, в розмові із своєю матір'ю говорила про те, що приділяючи більше часу малюкові, вона «економитиме» його за рахунок спілкування зі старшими дітьми. Водночас вона переживала, що старші діти, ймовірно, відчуватимуть ревності з цього приводу. Її матір прокоментувала це так: «Сподіваймося, що старші діти стануть «послами багатоманітності та інклюзії». Зараз настав час для усіх нас навчитися нового і новонароджений малюк стане нашим учителем».

Історія №2

Мама, яка народила дитину із синдромом Дауна, щойно повернулася додому з пологового будинку. Вона відчуває емоційне та фізичне виснаження від всіх турбот, які випали на долю їхньої сім'ї.

«Ти колись хотіла стати вчителем, - нагадав їй її чоловік. - Здається, що цей час настав».

Сила слова у зміні сприйняття

Те, які слова ми використовуємо, може розповісти багато про наше сприйняття людини чи ситуації. Можна змінити сприйняття і модель поведінки, змінюючи слова, якими характеризують людину чи ситуацію. Кожен з нас володіє багатьма позитивними якостями - доброта, співчуття, справедливість та інші чесноти. Кожна людина має як добре розвинені, базові чесноти, так і чесноти над якими ще потрібно працювати. Нижче ми пропонуємо короткий перелік чеснот. Ті, які для вас комфортні - ваші базові чесноти. Ті, які вам ще потрібно розвинути - ваші «чесноти з викликом».

Наші чесноти

Наполегливість	Об'єктивність	Готовність допомогти
Увага	Визначеність	Чесність
Охайність	Рішучість	Гордість
Відданість	Старанність	Ідеалізм
Співчуття	Ентузіазм	Життєрадісність
Впевненість	Відмінність	Справедливість
Співпраця	Гнучкість	Доброта
Мужність	Вміння пробачати	Любов
Ввічливість	Вміння дружити	Вірність
Привітність	Щедрість	Скромність
Творчість	Ніжність	Терплячість
Цілеспрямованість	Повага до інших	Тактовність
Надійність	Самодисципліна	Вдячність
Толерантність	Довіра	Розуміння

Щоб збагнути силу слів, пригадайте ситуацію, коли ви зустрічалися з людьми, чії потреби залишились незадоволеними. Ми можемо описати цих людей як «наполегливих», таких, які «вимагають забезпечення своїх прав». Проте, ці два значення можуть мати різні відтінки і представляти різні характеристики людини. «Вимагати забезпечення своїх прав» - може видаватися нереальним, а от бути «наполегливим» може означати силу і впевненість у своїх діях і правах.

Добираючи «характеристики» якісь людині, у тому числі й людині з

особливими потребами, можемо переконатися, як, залежно від нашого сприйняття, може змінитись на краще її життя. Як батьки, ми можемо використовувати позитивні якості, чесноти, для того, щоб моделювати наше ставлення в позитивному напрямі.

Пропонуємо вправу, щоб змінити своє сприйняття, яку ви можете робити в будь-який час, у будь-якій ситуації:

Запитання: Як ви почуваетесь, коли вас описують «той, хто вимагає»?

Приклад відповіді: Виникає почуття, що тебе не цінують, що ти вимагаєш надто багато.

Запитання: Чому люди можуть давати таку характеристику?

Приклад відповіді: Щоб не задовольняти вимоги людини.

Запитання: Як ми можемо описати таку поведінку, використувуючи позитивний аналог цієї чесноти?

Приклад відповіді: Охарактеризувати людину як «наполегливу» (вона знає, чого хоче і може цього досягти).

Запитання: Як ви почуваетесь, коли вас описують таким чином?

Приклад відповіді: Сильним, впевненим, здатним подолати перешкоди.

Доречні запитання

В усіх батьків можуть виникати незнайомі для них ситуації, які і викликатимуть безліч запитань. Саме завдяки запитанням ці ситуації можуть стати зрозумілішими. Вдавати, що нам все зрозуміємо, – це створювати нові непевні ситуації. Немає «дурних запитань». Цілком нормально повідомити, що ви не розумієте відповіді або попросити повторити тощо.

Ми вже зазначали: жодна людина не знає усіх відповідей на всі запитання. Нижче ми наводимо приклади запитань, які можна поставити різними фахівцями.

Запитання до медичних працівників

Коли ви отримали рецепт ліків або опис режиму, якого потрібно дотримуватись вашій дитині, ви можете запитати про побічний ефект виписаних ліків, або про наступні кроки після дотримання відповідного режиму. Прикладами запитань можуть бути наступні:

- На які симптоми я маю звертати увагу?
- Яким чином прийом ліків впливатиме на розвиток дитини?
- Чи є інші ліки (лікування), які можуть замінити ті, які ви виписали?

Запитання до педагогів

Перед тим, як віддавати дитину до дитячого садка чи школи, вам потрібно дізнатися чи має цей навчальний заклад досвід роботи з дітьми з особливими потребами, чи створено в ньому інклюзивні умови навчання. Щоб з'ясувати це, ви можете задати такі запитання:

- Чи був у вас досвід роботи з дітьми з особливими потребами, зокрема такими, які є у моєї дитини?
- Якою є ваше ставлення до інклюзії? зокрема, щодо
- Яким, на вашу думку, може бути рівень взаємодії моєї дитини з її однокласниками?
- Яку додаткову підтримку надає ваш навчальний заклад для того, щоб діти з особливими потребами могли максимально активно брати участь у його житті?

«Сімейна лінза»

Можливо, ви вже чули про такий термін як «лінза інвалідності», який передбачає погляд на усі процеси, що відбуваються в життя суспільства, з точки зору їх доступності для людей з інвалідністю.

Ми хочемо ознайомити вас з новим терміном - «Сімейна лінза». «Сімейна лінза» - це засіб, який дає змогу сім'ям ефективно брати участь у розробці, впровадженні та оцінці політики, що стосується їхнього життя та членів родини з особливими потребами.

Законодавчі документи пишуть фахівці для фахівців, однак вони мають якнайкраще слугувати інтересам громадян України. Законодавчі документи забезпечують ефективність практичних заходів, встановлюють стандарти та створюють механізми моніторингу щодо їх дотримання. Важливо, щоб сім'ї були залучені до цих процесів. Про це свідчить беззаперечне визнання значення участі сімей.

Основоположними принципами участі сімей є наступні:

- Сім'ї є основним чинником інклюзивного життя у громаді та інклюзивного суспільства.
- Діти мають зростати в родині і всі сім'ї повинні отримувати необхідну підтримку для того, щоб виховувати і розвивати своїх дітей у сім'ї.
- Підтримка сімей веде до підвищення суспільного благополуччя.
- Сім'ї найбільше забезпечують наступність у житті своїх дітей, насамперед, у житті дітей з порушеннями розумового розвитку, і ця підтримка має цінуватися.
- Політика має спрямовуватись на підтримку всіх сімей, повагу та цінування всіх родин, а також сприяти інклюзії в усіх аспектах сімейного та суспільного життя.
- Підтримка сім'ям, яку потребують діти чи дорослі з особливими потребами, має надаватися безпосередньо родині.

Наступні запитання допоможуть вам краще розуміти законодавчі документи, які ви плануєте вивчити. Ознайомлюючись з документами, ви можете створити для себе бачення загальної державної політики з певних питань. Намагайтесь не надто зосереджуватись на термінології, що використовується у законодавчих документах. Більше зосереджуйтесь на результатах впровадження цієї політики, їх впливі на інклюзію в громаді та принципах підтримки сімей, зазначених вище.

Запитання, що допоможуть вам усвідомити загальну картину:

1. Хто розробляв цей законодавчий документ?
2. Які основні важливі положення цього документу?
3. Які питання (проблеми) вирішує цей документ?
4. Для кого буде цікавим (потрібним) цей документ?
5. Хто найбільше отримує користі від цього документу?
6. Хто є ключовими особами у цьому документі? На кого цей документ справлятиме найбільший вплив?
7. Чи знаю я інші законодавчі документи, пов'язані з цим питанням?
8. Яким є точне значення термінів, що використовуються у документі?
9. Якою є історія написання цього документу? Що за цим стоїть?
10. Яким є процес громадського обговорення цього документу?
11. Коли набирає чинності цей документ?
12. Хто відповідає за його ухвалення і подальше впровадження?
13. Чи враховує цей документ інтереси сім'ї та дитини?
14. Чи цей законодавчий документ:
 - Допоможе вашій сім'ї?
 - Змінить ролі в сім'ї?
 - Становитиме загрозу вашій дитині бути відділеною від сім'ї?
 - Сприятиме участі вашої дитини у житті сім'ї?
 - Надасть вам більше повноважень щодо прийняття рішень, які стосуються життя вашої дитини?
 - Сприятиме позитивному сприйняттю вашої дитини громадою?

На початку може скластися відчуття, що пошук відповідей на ці запитання потребуватиме надто багато часу та зусиль. Ви можете їх опрацювати самостійно або разом із своїми друзями. Головне - розпочати!

Запитання, що стосуються фінансових аспектів

1. Скільки це коштуватиме (чи прийнятне це у фінансовому плані для вашої сім'ї)?
2. Яке фінансування передбачає запровадження цього документу? Більше чи менше, ніж до його прийняття?
3. Наскільки складно буде отримати фінансування?
4. Наскільки складно буде звітуватися за використані кошти?
5. Чи важливі якість та безпека?

6. Чи покращиться якість послуг, що передбачаються в рамках цього документу?
7. Який вплив це матиме на майбутнє дитини?
8. Чи новий законодавчий документ враховує концепцію індивідуальних/сімейних потреб?
9. Кому буде підзвітна сім'я?
10. Чи впливатиме він на дієвість інших процедур?
11. Чи є цей документ кроком уперед чи кроком назад?
12. Якими є довгострокові наслідки цього документу?
13. Чи впливає він на інші документи у сфері політики щодо осіб з особливими потребами?

ПОШУК МОЖЛИВОСТЕЙ

Підтримуючи дитину

Один із найважливіших чинників, який впливає на майбутнє вашої дитини, - це бачення і переконання батьків щодо її спроможностей. Щодня батьки стикаються з «ярликами», які «навішуються» на їхню дитину. З часом це може негативно впливати на формування позитивного ставлення. Жодна людина не любить, коли їй нагадують про те, чого вона не може робити.

Більшість з нас хоче презентувати себе якнайкраще, підкреслюючи те, що може робити. Ми швидко навчаємося у процесі того, як, з нашою підтримкою, захопленням і схваленням, зростають наші діти і навчаються багатьох речей. Світ стрімко змінюється. Зокрема змінилося і ставлення людей. Розширилось розуміння, що усі діти і дорослі спроможні рости і розвиватися.

Прийняття і формування позитивного підходу до розвитку вашої дитини часто потребує вміння виходити за межі звичного мислення. Насамперед, це потребує усвідомлення, що перед нами, насамперед, дитина, а вже потім - дитина з особливими потребами. Неповторна дитина, яка є й учнем, і вчителем одночасно. Так, часто ви, як батьки, можете не лише багато чого навчити свою дитину, а й самі навчитися у неї. Більшість батьків визнають, що вони багато чого навчилися від своїх дітей.

Якщо ми, як батьки, від початку прийматимемо наших дітей з усіма їхніми здібностями, навичками, потенціалом, який вони приносять у цей світ, ми й надалі бачитимемо їх саме в такому світлі. Обмеження, з якими вони стикаються, потрібно розглядати як бар'єри, що потрібно долати, надаючи підтримку, що одночасно допомагає розвинути повний потенціал дитини. Таке мислення не означає, що батьки відкидають той факт, що дитина має певні порушення розвитку. Таке мислення зосереджує увагу на позитивних якостях, які батьки хочуть розвивати у своїх дітей. Кожен з нас прагне зробити свій внесок у це життя і хоче, щоб бути поцінованим за уміння і здібності. Пошук шляхів і способів визначення умінь і здібностей в наших дітях посилить їх подальший розвиток.

Формування позитивного сприйняття залежить від того, як ми сприймаємо та взаємодіємо з іншими людьми, які слова ми використовуємо, описуючи їх. Якщо ми, як батьки, говоримо про наших дітей з повагою, інші люди також робитимуть це.

Говорячи про своїх дітей, використовуйте слова, що описують їхні здібності. Назавжди відмовтесь від слів, що описують їхню нездатність до чогось. Коли представляючи нашу дитину ми зазначаємо, що у неї порушення розвитку чи особливі потреби, в такий спосіб відволікаємо увагу людей від

головного - від самої дитини, від її сильних сторін, здібностей, інтересів.

Говорячи про дитину чи дорослого з порушеннями розвитку, інвалідністю, особливими потребами, ми маємо говорити спочатку, що це дитина/людина, яка має певні здібності, любить робити певні речі, і лише потім зазначати порушення розвитку чи труднощі, які вона має.

Оленка - дитина, яка любить музику, читати книжки і проводити час із своїми друзями. В Оленки синдром Дауна.

Миколка любить розповідати про динозаврів, рахувати та різні математичні ігри. У Миколки - розлади аутичного спектру.

Формування відповідних стосунків з іншими дітьми та дорослими допоможе їм навчитися, як бути другом для вашої дитини. Створення фото чи відео галереї про вашу дитину допоможе документувати її розвиток, досягнення та інтереси. Це також допоможе вашій дитині розповідати про свої інтереси та уподобання і, таким чином, бути цікавою для інших, а отже - знаходити нових друзів.

Документування успіхів та інтересів вашої дитини, епізодів її життя, може також допомогти у її подальшому навчанні в школі. Ця інформація буде надзвичайно корисною для педагогів, які працюватимуть з вашою дитиною.

Прийняття рішень

Наша дитяча самоідентифікація починалася зі слів, якими нас описували дорослі. Тому батькам важливо пам'ятати про наступне:

- Говоріть про своїх дітей і зі своїми дітьми таким чином, щоб описувати їхні сильні сторони і здібності.
- Заохочуйте дітей до навчання і подальшого розвитку своїх здібностей.
- Попросіть педагогів, які працюють з вашою дитиною, робити це саме.
- Визнавайте, що кожна людина час від часу потребує допомоги. Ми більше взаємозалежні, аніж незалежні.
- Заохочуйте своїх дітей вчитися робити вибір, незалежно від віку чи певних обмежень; знаходьте можливості пропонувати різні варіанти для цього.
- Все вищезазначене потребує практики.

Розвивати самовизначення у дітей з особливими потребами важливо з багатьох причин. У міжнародних документах самоідентифікація визнається як результат, який потребує прийняття і боротьби за неї.

ЗАКОНОДАВСТВО

Коли ваша дитина ще маленька, може здаватися, що надто рано вивчати міжнародне законодавство у сфері захисту прав людини. Однак, знання основних міжнародних документів має численні переваги.

Конвенція ООН про права людей з інвалідністю

Конвенція ООН про права людей з інвалідністю - це міжнародний документ, який визначає права людей з інвалідністю, а також зобов'язання держав-учасниць цієї Конвенції захищати та забезпечувати ці права. Конвенція визначає два механізми її впровадження: Комітет з питань прав людей з інвалідністю, який має здійснювати моніторинг виконання Конвенції, та Конференція держав - учасниць¹, що розглядає питання з впровадження Конвенції.

Держави - учасниці Конвенції виконують її за участі громадських організацій, національних організацій із захисту прав людини та міжнародних організацій. Конвенція ухвалена Генеральною Асамблеєю ООН 13 грудня 2006 року і відкрита для підписання 30 березня 2007 року.

Україна ратифікувала Конвенцію ООН про права людей з інвалідністю та Факультативний протокол до неї 16 грудня 2009 року (Закон України №1767 - VI (1767 -17)).

Основні принципи Конвенції, зазначені у Статті 3:

- Повага до гідності, індивідуальної автономії та незалежності, включаючи свободу здійснювати власний вибір.
- Недискримінація.
- Повна й ефективна участь та інклюзія в суспільстві.
- Повага до відмінностей та прийняття людини з інвалідністю як частини людської різноманітності і гуманності.
- Рівність можливостей.
- Рівність чоловіків і жінок.
- Повага до зростаючих можливостей дітей з інвалідністю, а також повага до права дітей з інвалідністю зберігати свою ідентичність.

Стаття 7. « Діти з інвалідністю»:

1. Держави - учасниці вживають усіх необхідних заходів для забезпечення повної реалізації дітьми з інвалідністю усіх прав людини та осново-

¹ Термін «держави - учасниці» стосується країн, які ратифікували Конвенцію і відповідальні за її виконання.

положних свобод нарівні з іншими дітьми.

2. У всіх діях стосовно дітей з інвалідністю першочергова увага приділяється найкращим інтересам дитини.

Важливою для забезпечення інклюзивної освіти дітей з особливими потребами є Стаття 24 «Освіта»:

1. Держави - учасниці визнають право людей з інвалідністю на освіту. Для реалізації цього права без дискримінації та на підставі рівності можливостей держави - учасниці забезпечують інклюзивну освіту на всіх рівнях і навчання протягом усього життя, прагнучи при цьому:

а) до повного розвитку людського потенціалу, а також почуття гідності та самоповаги, до посилення поваги до прав людини, основоположних свобод і людської багатоманітності;

б) до розвитку особистості, талантів і творчості людей з інвалідністю, а також їх розумових і фізичних здібностей у найповнішому обсязі;

с) до надання людям з інвалідністю можливості брати ефективну участь у житті вільного суспільства.

2. Під час реалізації цього права держави - учасниці гарантують, щоб:

а) люди з інвалідністю не виключалися через інвалідність із системи загальної освіти, а діти з інвалідністю - із системи безплатної та обов'язкової початкової або середньої освіти;

б) люди з інвалідністю мали нарівні з іншими доступ до інклюзивної, якісної та безоплатної початкової й середньої освіти в місцях свого проживання;

с) забезпечувалося розумне пристосування, що враховує індивідуальні потреби;

д) люди з інвалідністю отримували в системі загальної освіти необхідну підтримку для полегшення їхнього ефективного навчання;

е) в умовах, які максимально сприяють засвоєнню знань і соціальному розвитку, відповідно до мети повного охоплення, вживались ефективні заходи з організації індивідуалізованої підтримки.

3. Держави - учасниці надають особам з інвалідністю можливість засвоювати життєві та соціальні навички, щоб полегшити їхню повну й рівну участь у навчальному процесі та у громадському житті. Держави - учасниці вживають у цьому напрямі належних заходів, зокрема:

а) сприяють засвоєнню абетки Брайля, альтернативних шрифтів, підсилювальних та альтернативних методів, способів і форматів спілкування, а також навичок орієнтації та мобільності й сприяють підтримці з боку однокласників, а також наставництву;

б) сприяють засвоєнню жестової мови та заохоченню мовної самобутності глухих;

с) забезпечують, щоб навчання осіб, зокрема дітей, які є сліпими, глухими чи сліпоглухими, здійснювалося за допомогою найбільш відповідних для осіб з інвалідністю мов, методів і способів спілкування і в умовах, що максимально сприяють засвоєнню знань і соціальному розвитку.

4. Щоб сприяти забезпеченню реалізації цього права, держави - учасниці вживають належних заходів для залучення до роботи вчителів, зокрема учителів з інвалідністю, які володіють жестовою мовою та/чи абеткою Брайля; для навчання спеціалістів і персоналу, які працюють на всіх рівнях системи освіти. Таке навчання охоплює освіту в питаннях інвалідності й використання відповідних підсилювальних та альтернативних методів, способів і форматів спілкування, навчальних методик і матеріалів для надання підтримки особам з інвалідністю.

5. Держави - учасниці забезпечують доступ осіб з інвалідністю до загальної вищої освіти, професійного навчання, освіти для дорослих і навчання протягом усього життя без дискримінації та нарівні з іншими. З цією метою держави - учасниці забезпечують, щоб для осіб з інвалідністю забезпечувалось розумне пристосування.

«Розумне пристосування» - відповідні пристосування і модифікації, що не є надмірними чи не виправданими, для забезпечення реалізації усіх прав людей з інвалідністю й основоположних свобод, нарівні з іншими людьми.

Конвенція ООН про права дитини

Конвенція ООН про права дитини - міжнародний правовий документ, що визначає права дітей в державах - учасницях. Конвенція з прав дитини є першим і основним міжнародно-правовим документом обов'язкового характеру, що присвячений широкому спектру прав дитини. Документ складається з 54 статей, що деталізують індивідуальні права осіб віком від народження до 18 років (якщо згідно з чинними законам повноліття не настає раніше) на повний розвиток своїх можливостей в умовах, вільних від голоду і нужди, жорстокості, експлуатації та інших форм зловживань.

Конвенція про права дитини ухвалена резолюцією 44/25 Генеральної Асамблеї ООН 20 листопада 1989 року.

В Україні Конвенцію ратифіковано Постановою ВР № 789-XII від 27.02.91р.

Конвенція описує понад 40 прав дітей, які мають забезпечуватись державами - учасницями, серед яких, зокрема, такі:

Права	Статті ²
На недопущення дискримінації.	2, 30

² Статті з 1-ої по 40-у Конвенції ООН про права дитини. Вказані статті безпосередньо розкривають права дітей або обов'язки держав - учасниць стосовно дітей.

На дії, які здійснюються для найкращого забезпечення інтересів дитини.	3, 18
На виживання та розвиток.	6
На збереження своєї індивідуальності.	7, 8
На сімейні зв'язки та піклування з боку батьків.	5, 7, 8, 9, 10, 18, 21, 25
На захист від незаконного переміщення та незаконного усиновлення.	11, 21
На вільне висловлювання своїх поглядів, на свободу думки, совісті та релігії.	12, 13, 14
На свободу асоціацій і мирних зборів.	15
На захист закону від втручання у здійсненні права дитини на особисте життя, сімейне життя, недоторканість житла, таємницю кореспонденції.	16
На доступ до відповідної інформації.	17
На захист від зловживань та недбалого поводження.	19
На особистий захист та допомогу у випадку, коли дитина позбавлена свого сімейного оточення.	20, 22
На захист від збройних конфліктів.	22, 38-39
На особливе піклування у випадку порушень фізичного чи розумового розвитку.	23
На охорону здоров'я та доступ до послуг системи охорони здоров'я.	24
На користування благами соціального забезпечення.	26
На гідний рівень життя.	27
На освіту.	28-29
На відпочинок і дозвілля, право брати участь в іграх і розважальних заходах, у культурному житті, займатися мистецтвом.	31
На захист від дитячої праці, торгівлі дітьми, сексуальної та інших форм експлуатації і від незаконного вживання наркотичних засобів.	32-36, 39
На захист від катувань та позбавлення волі	37-39
На гідність і значущість, навіть якщо дитина порушила кримінальне законодавство.	40

МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ

ПІДТРИМАЙ СЕБЕ - ПІДТРИМАЙ ДИТИНУ

Путівник для батьків дітей з особливими потребами

Автори: авторський колектив
проекту «Інклюзивна освіта: крок за кроком»

Укладач: Наталія Софій

Усі права застережено

Жодна частина цієї публікації не може бути відтворена в будь-якому вигляді та будь-якими засобами без попереднього письмового погодження з проектом «Інклюзивна освіта: крок за кроком».

РОЗПОВСЮДЖУЄТЬСЯ БЕЗКОШТОВНО

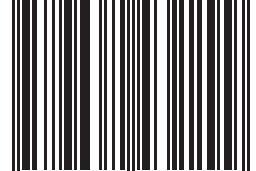
Підписано до друку 12.05.2015. Формат 60x841/8.
Друк офсетний. Гарнітура Comic Sans MS.
Умовн. друк. арк. 7,5.
Наклад 700 прим.

ТОВ «Видавничий дім «Тляеди»
Свідоцтво ДК №3653

Друк СТД ФО «Тарашин К. С.»

ISBN 978-966-2432-29-9

9 789662 432299